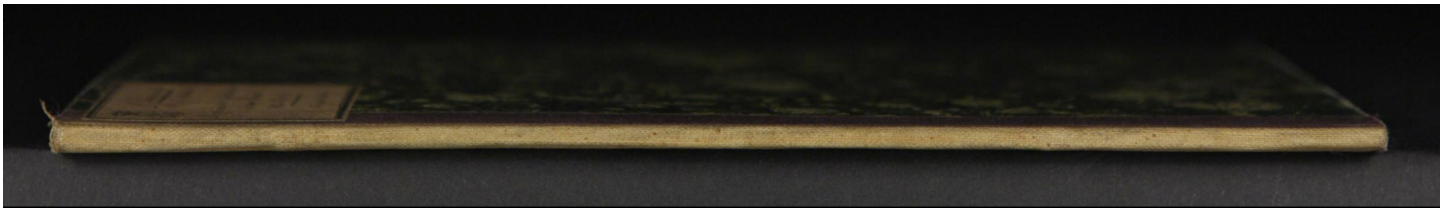
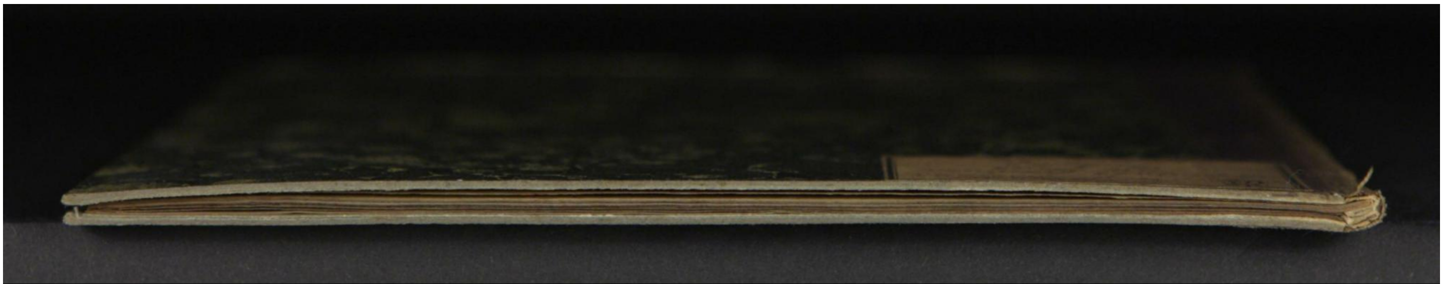
S. Schmidius.
(M. G. Masius.)
Desponsatio fidelium cum Christo.
Hos. II. 19.20.
Argentor. 1679.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

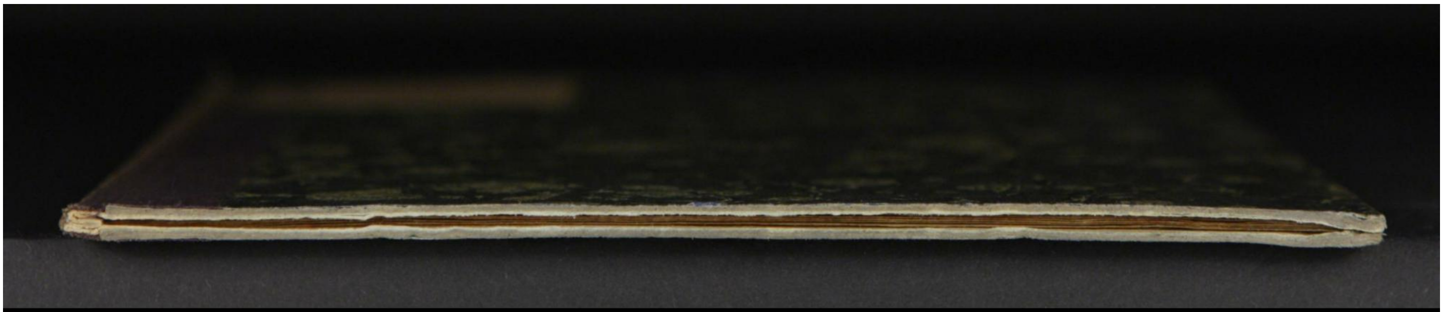

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

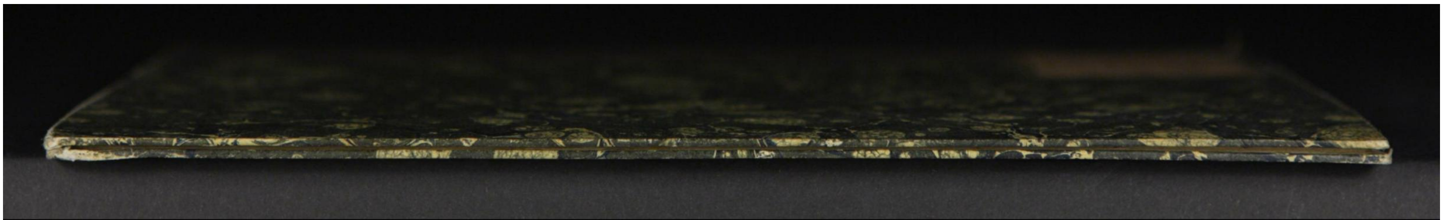
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

1,-149.
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 1 4°
1 1 01 0 4 011109 0
+REX
BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

21,

DESPONSATIO FIDELIUM CUM CHRISTO,

Qvam

ex Hoſ. II, verſ. 19. 20.

EXERCITATIONE ACADEMICA expoſitam

Sub PRÆSIDIO

VIRI

Summe Reverendi, Ampliſſimi atqve Excellentiſſimi,

DN. SEBASTIANI SCHMIDII,

SS. Theol. D. & Prof. Primar. celeberrimi,

Convent. Eccl. PRÆSIDIS graviſſimi,

RECTORIS h. t. MAGNIFICI,

Domini Hoſpitis, Præceptoris ac Patroni filiali cultu proſeqvendi,

Solenni eruditorum Cenſuræ

ad d. Octobr. A. MDCLXXIX.

ſubmittit

M. HECT. GOTTFRIED MASIUS,

Meclenburgenſis, A.

Vos 935

ARGENTORATI,

Typis JOH. FRIDERICI SPOOR.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

Q. B. V. O. M. D.

IUſtificationem noſtram excipit jucundiſſimus ille nexus, qvo ſe Salvator noſter, imo tota SS. Trinitas homini fideli qvam arctiſſimè jungit, eiq; gratiam ſuam & beneficia omnia firmiſſimè obſignat. Unionem myſticam dico, qvam Scriptura paſſim verbis qvidem impropris, ſed dulciſſimis expreſſit *per inhabitationem Chriſti in cordibus noſtris*, Eph. III. 17. *per inſitionem palmitum in vite ſpirituali*, Joh. XV. 4. *per conjugium myſticum*, Eph. V. & omnium emphaticiſſime *per deſponſationem fidelium cum Chriſto*, Hoſ. II, 19. 20. qvem locum, cum ſpecimen qvoddam Academicum edendum eſſet, non indignum judicavi, in qvo Cogitationes noſtræ aliqvanto altius defigerentur. Eqvidem de unione myſtica in genere nonnulla mediatus fueram; ſed cum paululum calamo indulgerem, præter opinionem in tantam amplitudinem crevit materia, ut fere tractatus formam adæqvaret. Ut ergo limites haberet diſputatio, neqve ego vel prolixitatis gloriam ambire, vel novum erudito orbi fœtum obtrudere viderer, contraxi materiam in unius dicti anguſtias, &, qva fieri poterat, brevitate, haſce pagellas tantum conſignavi, non alio fine, qvam ut argumentum qvoddam eſſet diſputandi. Sit igitur juvante Sponſo codemqve Salvatore meo

SECTIO PRIMA EXEGETICA.

Verba textus ita leguntur: וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים׃ וארשתיך לי באמונה וידעת את־יהוה׃ qvæ Latine vertit Arias Montanus in hunc modum: Et deſponſabo te mihi in ſeculum, & deſponſabo te mihi in juſtitia & judicio & miſericordia & in miſerationibus. Et deſponſabo te mihi in fide & ſcies Dominum. Non multum abeunt Vatabli, Tremellii, Caſtalionis aliorumqve translationes, itemqve Syriaca & Arabica verſio. LXX. interpretes ita tranſtulerunt: ϗ μνηϛεύσομαί σε ἐμαυτῷ εἰς τὸν αἰῶνα, ϗ μνηϛεύσομαί σε ἐμαυτῷ ἐν δικαιοσύνῃ, ϗ ἐν κρίματι, ϗ ἐν ἐλέει, ϗ ἐν οἰκτιρμοῖς ϗ μνηϛεύσομαί σε *Sectio I. Exeget.*

ἐμαυτῷ ἐν πίστει, ϗ ἐπιγνώσῃ ὅτι ἐγὼ κύριος. Sed priora verba notante Druſio in plerisqve libris deſiderantur, in verſione tamen antiqva reperta fuerunt. Paraphraſis Chaldaica Latine ita ſe habet: Et conſolidabo vos coram me in æternum, ſtabiliamqve vos in veritate & judicio, & in miſericordia & miſerationibus. Deniqve confirmabo vos coram me in fide, & ſcietis timere à facie Domini.

Lutherus ita reddidit: Jch wil mich mit dir verloben in Ewigkeit/ ich wil mich mit dir vertrauen in Gerechtigkeit und Gericht/ in Gnad und Barmhertzigkeit. Ja in Glauben wil ich mich mit dir verloben/ und du wirſt den HErrn erkennen. Sic etiam fere Anglica & Gallica verſione mens Prophetæ expreſſa eſt.

Scopus dicentis.

§. 2. Textu cum translationibus præmiſſo ſcopum dicentis inſpiciemus. Patet autem ille è generali totius capitis connexione, qvæ hæc eſt: Poſt acerbas comminationes Deus interprete Propheta gratiam novi fœderis in Chriſto populo ſuo affert, qvam cum fide & lætiſſimo cantu acceptaturus ſit Iſrael, v. 15. ſubjungit bona credentibus cùm privative, tùm poſitivè expectanda. *Privativè* bona ſunt: Repurgatio cultus divini ab idololatria, & profectio Eccleſiæ adverſus hoſtium inſultus, v. 16. 17. 18. *Poſitive* bona ſunt novi fœderis pactum, tùm deſponſatio Chriſti cum Iſraele, aliorumqve bonorum collatio. In noſtro textu proponitur illud bonum, qvod in deſponſatione Chriſti cum Iſraele ſitũ eſt, & ex eo etiam oſtenditur fidelium futura in N. T. felicitas gratiæq; certitudo. Ut Logice reſolvamus, videtur hæc eſſe collectio generalis: Qvoscunqve Deus ipſe ſibi deſponſaturus eſt, illi de gratia certi eſſe poſſunt. Atqvi fideles ſibi deſponſaturus eſt. E. Et majorem & minorem pluribus probat in noſtris verſiculis. Minorem qvidem expreſſis verbis, & ne qvid dubii reſideat, ter repetito deſponſationis vocabulo, addita mentione fidei q. d. Q. per fidem oblatam ſibi gratiam accepturi ſunt, illos mihi deſponſabo. At fideles ſunt illi. E. Majoris connexiò patet ex his verbis: *Deſponſabo te mihi in fide*, q. d. non enim à parte ſponſæ præter fidem ſalvificam qvicqvam expoſco, hac poſita ſponſalia rata erunt. Majorem principalis ſyllogiſmi aliqvot argumentis confirmat. Primum argumentum latet in emphaſi deſponſationis, & eruitur hoc modo. Q. Deo ſuo tam prope ut ſponſa ſponſo, juncti ſunt, illi de gratia certi eſſe poſſunt. At qvos ſibi deſponſaturus eſt, ſunt illi, qvi tam prope &c. E. II. Argumentum probandi majorem, petitur à dote, qvam ſecum

Logicè reſolvitur.

ſpon-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

ſponſus affert hoc modo: Qvibuscunqve juſtitia Dei imputatur, illi de gratia & ſalute æterna certi eſſe poſſunt. Atqvi fidelibus &c. E. Majorem ponit extra dubium, Minorem occultat in his verbis: *Deſponſabo te mihi in juſtitia*. III. Argumentum à deſponſationis perpetuitate & conſtantia ſumitur. Poterat excipere afflicta anima, ſed qvalis hæc eſt gratiæ certitudo? forte ſeria non eſt, ſed lubrica, ſed inconſtans. Igitur aliud argumentum inſinuat. Q. æterno nexu cum Deo juncti eſſe poſſunt, illis de gratia dubitandum non eſt. Atqvi Deo deſponſari &c. E. IV. Argumentum petitum eſt è miſericordia deſponſantis, in qvo iterum latet tacita occupatio. Poterat enim qvisqvam cogitare: At indignus ego & meritis deſtitutus, qui potero particepes eſſe tantæ tamqve ſanctiſſimæ conjunctionis? Occurritur ergo his cogitationibus per vocabula: בחסד וברחמים in miſericordia & miſerationibus: q.d. Q. juxta miſericordiam Dei deſponſantur, illis propter indignitatem ſuam de gratia unionis dubitandum non eſt. Atqvi. E.

§. 3. Hic igitur eſt dicti ſenſus: Qvi gratiam in N. fœdere oblatam accepturi ſunt, variis à me bonis afficientur, in qvorum numero illud qvoqve non minimum eſt, qvod cum Deo ſuo propius uniti, eidemq; modo ſingulari & myſtico deſponſati erunt. Ego enim ipſe Dei filius humanam carnem aſſumpturus ſpondeo, fidelibus arctiſſimam conjunctionem, & in dotem offero juſtitiam meam, h.e. omnia beneficia ipſis parta, qvæ ſi fide vera ſalvifica ſibi applicuerint, jam & firmus ille nexus & à parte qvidem mea æternus erit. *Senſus dicti.*

§. 4. Sed ut hæc clariora fiant, paulò penitius inſpicienda ſunt textus noſtri viſcera, & ſingula ejus verba ſedulo evolvenda. Id fiet hoc ordine ut I. Subjectum deſponſans. II. Subjectum deſponſandum. III. Sponſalia ipſa. IV. Sponſi ſponſæqve partes. V. Deſponſationis adjuncta expendamus.

§. 5. Ut Grammaticè textum reſolvamus, opus non eſt, caret omni difficultate. Eruenda potius mens eſt, eo, qvo diximus, ordine, Itaq; qvod *ſubjectum deſponſans* attinet dubium non eſt, qvin ſecunda Divinitatis perſona Christus Salvator noſter Eccleſiam alloquatur, eiqve amorem & unionem indiſſolubilem modo ſingulari & myſtico ſpondeat. Neqve tamen Pater & Spiritus Sanctus ab iſtis ſponſalibus excludi debent, (cum ſint opus ad extra adeoqve indiviſum) peculiari tamen modo Salvatori noſtro aſſeruntur, cujus incarnatio- *I. Subjectum deſponſans.*

 natio-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

nationem ſi non involvunt, ſaltem tanqvam fundamentum præſupponunt. Sunt nonnulli interpretum, qvi ter repetita deſponſandi voce ad SS. Trinit. myſterium reſpici putant, qvorum uti pia eſt conjectura, ita improbari nobis non poteſt. B. Hieronymi alia tamẽ eſt ſententia, ſc. hîc triplicem deſponſationem cum Abrahamo ante legem, cum Moſe ſub lege, cum Chriſto poſt legem factam intelligi; qvam ſententiam argutam & frivolam appellat Calvinus. (α) Ipſe vero, ut & aliqvi noſtratium per repetitionem iſtam fœderis myſtici certitudinem innui exiſtimant, ne qvis dubitandi locus relinqvatur. Non deſunt etiam, qvi hæc ad deſponſationis myſticæ modum trahunt, qvem triplicem eſſe volunt, cum ſponſus incarnatus carnem ſibi noſtram copularit, cum paſſione ſua ſummi amoris pignus obtulerit, & in Pentecoſte largiſſimis Spiritus S. donis obſignarit. (β) Sed hi à ſcopo planè abeunt, à qvo longius etiam recedunt Judæorum Magiſtri ſuper hunc locum, ut R. David Kimchius, qvi hæc ad tres captivitates, Ægyptiacam, Babylonicam & Romanam refert; Abarbanel verò in hunc locum, tres habitationes, Moſis habitaculum, templum Salomonis & templum Zorobabelis interpretatur.

(α) *Comment. in Hoſ. II. cap.* (β) *qvæ ſententia eſt Philonis Carpathiorum Epiſcopi in Cant. Cant. Tom. I. Biblioth. Patr. in Cant. 3. 11.*

II. Subjectum deſponſandum.

§. 6. *Subjectum deſponſandum* è voce וארשתיך ſimul innoteſcit. In Hebræo ſuffixum fœmininũ reperitur, ut populus Iſraeliticus inſtar mulieris & ſponſæ ſiſtatur. Antea de Iſraelitis in plurali maſculino locutꝰ fuerat, hic fœmininum adhibet, ſub qvo ſimul Eccleſia Chriſti ac unusqvisq; fidelis intelligendus eſt. Cùm enim addit: *Deſponſabo te mihi in fide*, non obſcurè indicat; Subjectum deſponſationis myſticæ omnes illos eſſe, qvi vera & ſalvifica fide oblatam ſibi gratiam apprehendant. Qvod Eccleſiam viſibilem hic tantum intelligit Becanus, (α) ex alio errore naſcitur, qvi refutari facillime poteſt cum fidelis Chriſti anima ſæpius, ut roſa inter ſentes, lateat, omniqve externo Eccleſiæ ſplendore deſtituta ſponſo tamen ſuo adhæreſcat. Qvilibet ergo fidelis promiſſi hujus particeps eſt, licet non viſibili modo, ut Catharina Senenſis illa, qvam clauſtro incluſam acceſſiſſe Salvator eiqve coram & conſpicuè ſponſi fidem dediſſe ſatis lepide fingitur à Pontificiis. (β) Cui tantum fidei habemus, qvantum Pontificiorum fabulæ, in monaſticæ vitæ decus excogitatæ, merentur.

(α) *Becan. Manual. Controv. l. 1. c. 3. n. 26.* (β) *Cornel. à Lapide in h. l. &c.*

§. 7.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

§. 7. Per *ipſa ſponſalia* qvid intelligendum ſit, variæ ſunt interpretum ſententiæ, qvarum præcipuas ad qvinq; capita revocamus. Alii enim (I) volunt ſummum Dei amorem in genere exprimi, qvo ſuos complecti, bonorumq́; omnium participes reddere velit. (α) Deinde (II) alii ſpecialius amorem ad populum Judaicum reſtringunt, ut per deſponſationem denotari putent receptionem populi fornicarii in gratiam priorisq́; fœderis continuationem ſpiritualem. (β) A qvibus (III) non aliena eſt eorum ſententia, qvi de temporibus poſt captivitatem Babylonicam textum explicant, & per ſponſalia intelligunt reductionem captivorum ex anguſtiis in patriam (γ) (IV) Noſtratium alii de incarnatione locum accipiunt ſive nuptiis perſonalibus λόγου cum aſſumpta carne, qva mediante nobis etiam, ut ita dicã, propinqvo affinitatis gradu junctus ſit. (δ) Alii tamen (V) de gratia Evangelii exponunt, obolita V. T & ſublatis umbris legisqve ceremoniis. (ϵ) *III. Sponſalia ipſa.*

In his opinionum divortiis dicimus: Sententia prima de amore Dei generaliter qvidem vera eſt, non tamen ſic emphaſis vocabuli *deſponſandi* exhauritur. Neqve enim ſynecdochen ſpeciei pro genere hic agnoſcimus, ut per deſponſationem qvalemcunqve arctam conjunctionem & obligationem hic intelligamus, ſed ſingularem illam copulationem unionis myſticæ, ipſa conjugii corporalis copula arctiorem, docente Paulo ad Eph. V. Secunda ſententia locum obtinere non poteſt. Nimis enim clarum eſt è toto capite, non continuationem rapti fœderis, ſed novum fœd9 promitti. Hinc opponitur priori pacto *ratione durationis*, fore æternum, *ratione mediorum*, qvib9 coaleſcere debeat. Accedit vis verbi וארשתיך, qvo non redintegratio conjugii, ſed nova ſponſalia ſignificantur. At enim vero ſi maritus adulteram conjugem in matrimonii fidem recipiat, non dicitur eam ſibi deſponſaſſe, ſed denuo cum ea in gratiam rediiſſe. Sententiæ tertiæ judaizanti totus textus reclamat. Nam qvod hic promittitur vinculum, novum eſt, ſpirituale eſt, ſcilicet in fide conſiſtens, non in rebus corporalibus, imò æternum eſt. Qvæ omnia ad eductionem è captivitate Babylonica applicari neqveunt. Qvartæ Sententiæ ita indiſtincte conſideratæ qvominus aſſentiamur, plures cauſæ ſunt. Præterqvam n. qvod de nuptiis perſonalibus veſtigia nulla in S. literis extent, (ζ) hic etiam textus non patitur præciſe de incarnatione intelligi ſponſalia. Loqvitur enim Propheta de ejuſmodi ſponſalibus, qvæ fide tanqvam medio coaleſcunt, at aſſumptio Hum. Nat.

noſtram fidem non præſupponit. Ultima Sententia aſſenſum meretur, hic novum conjugium novamq; deſponſationem in Evangelio per Chriſtum factam indigitari, non qvod in V.T. ignotum fuerit Evangelium, aut ad fideles non ſpectarit, ſed qvod novi & ſingularis in N.T. modus acceſſerit, qvi in V.T. prædictus erat, non exhibitus, nimirum ut ſupra dictum eſt, mediante incarnatione filii Dei, perqvam adventante corpore, V.T. umbræ abolitæ ſunt, q. d. Ego Filius Dei mediante incarnatione mea ut θεάνθρωπος te mihi deſponſabo in conjugium verum, & omnium arctiſſimum, ſed myſticum & ſpirituale. Ita mihi præivit Magnif. Dn. Præſes in Comm. MSto in Hoſeam, qvi ut lucem publicam aliqvando videat; novi plures mecum deſiderare.

(α) *Ita Flac. in Clav. Script. ſub voce ſponſ. aliiqve* (β) *Contra qvos Tarnov. & Meiſn. in Comm. in Hoſ.* (γ) *ita Grotius, Sanctius.* (δ) *Sic plurimi noſtratium tam veterum qvam recentiorum. Vid. interpretes.* (ε) *ita Lutherus aliiqve.* (ζ) *V. Calov. Syſt. T. X. q. 572.*

IV. Sponſi ſponſæqve partes.

§.8. Ut in corporali conjugio contractus mutuus eſt, & certæ ſponſi ſponſæq; partes, ita etiam in conjugio ſpirituali Chriſti cum fidelib9 cernitur mutua qvædam relatio aliæqve partes ſponſæ, aliæ ſponſo vindicantur: De hoc qvidẽ, qvam dotem allaturus ſit, de illa vero, qvomodo dotem accipere debeat. Sponſi partes primũ intuebimur in his verbis: וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים ubi incipit à copula ſpecificativa, q.d. & in ſpecie qvidem hæ meæ partes erunt, hæc tibi dotis loco conferam. Verum qvid ſibi velint hæc verba: *Juſtitia, Judicium, Gratia & miſericordia*, non una eſt interpretum ſententia. At ſponſam referunt hæc verba Judæorum Magiſtri, i.e. Eccleſiam Judaicam, in qva viguerit judicium, juſtitia &c. ſed cum diſcrimine, ut alii qvidem merita Patriarcharum, alii vero poſterorum hic ſignificari putent. *V. R. Salomo, R. D. Kimchi, Abarbanel &c.* Pontificii etiam communiter intelligunt vivendi regulam ſponſæ præſcriptam, ſed in explicandis vocibus non conſentiunt. Videantur ipſi Calvinianorum qvoq; ſunt diverſæ opiniones, niſi qvod plerumqve de virtutibus Eccleſiæ propriis, vel de integritate ac rectitudine fœderis interpretentur. Noſtrates autem Theologi de ſponſi partibus communiter hæc verba accipiunt, & per צדק juſtitiã Chriſti meritoriam intelligunt, qvantum vero ad diſcrimen vocabulorum, paulum diſcrepant. Accuratiſſima mihi viſa eſt ea verborum diſtinctio,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

ctio, qvam tradit Magnif. Dn. Præſes in tractatu jam laudato, cujus
veſtigia ſeqvi ſanctum mihi ſemper erit. Ita autem ille; Omnia ad ar-
ticulum juſtificationis pertinent, qvippe in qvo revera deſponſatio
inter Chriſtum & fidelem hominem fit. Si tamen aliqvatenus pla-
cet diſtinguere, *juſtitia* erit juſtitia Chriſti, qvæ nobis imputatur; *ju-
dicium* vero abſolutio judicis vi juſtitiæ illius; *gratia* donans gratis ju-
ſtitiã, & *miſericordia* cauſa impulſiva interna motus miſericordiæ, ut
gratis donetur juſtitia in judicio. Hactenus ille. *Sponſæ partes* deſcri-
buntur in his verbis: וארשתיך לי באמונה וידעת את יהוה:
& deſponſabo te mihi in fide & cognoſces dominum. Eqvidem ad
qvem referenda ſit אמונה, num ad ſponſum vel ſponſam, non una
interpretum mens eſt. Plurimi eam pro fidelitate Dei in promiſſis ſer-
vandis accipiunt. Alii de fide hominis explicant, cum hoc tamen di-
ſcrimine, ut aliis qvidem fides illa ſit actus vel opus meritorium, aliis
ſit notitia rerum Theologicarum. Sunt etiam, qvi fidelitatem homi-
nis erga Deum intelligunt h. e. conſtantiam & perſeverantiam ho-
minis in faciendis illis, qvæ ipſi ſunt à Deo præcepta. Nonnulli utri-
usq; tam ſponſi, qvam ſponſæ אמונה h. e. conſtantiam & fidelitatem
jungunt, qvod utrinqve fœdus ſincerum & ſine fuco eſſe debeat. No-
bis dubium non eſt, qvin de ſponſæ fide textus loqvatur, eaq; nihil a-
liud eſt, qvam fides juſtificans, qvæ beneficia à ſponſo oblata omnia
ſibi ſalutariter applicat. Atqve ſic eſt optima connexio verborum
cum verſu antecedente, ubi Sponſus à parte ſua juſtitiam, judicium,
gratiam & miſericordiam qvaſi in arrhabonẽ vinculi conjugalis of-
fert, à ſponſa vero nihil aliud exigit, qvam fidẽ, qva velut manu dona
illa juſtificationis apprehendat. Qvomodo etiam Habac. II, 4. אמונה
ſumitur, fruſtra contradicente Calvino. (*a* Hæc fides deſcribitur à
cognitione Dei, dum additur: Et *cognoſces Dominum* (Vav enim hic
copulativum potius eſt, qvam cauſale, *ut cognoſcas*.) Eſt enim pars fi-
dei juſtificantis notitia, cujus ſolius mentione facta ſæpius tota fides
cum aſſenſu & fiducia innuitur, Eſ. LIII, 11. Atq; ſic non ſine emphaſi
cognitio copulatur cum verbis antecedentibus, Deſponſabo te mihi
in fide, qva fide cognoſces Dominum, id eſt, non per cœcam fidem
me tibi deſponſabo, ſed per veram & ſalutarem, qvæ notitiam θεαν-
θρώπȣ includit. Hic vero notatu digna eſt deſcriptio אמונה, qvæ
tota qvidem fidem hominis juſtificantem indicat, ſed diſtincte ponit

cauſam efficientem & actum formalem. Scilicet in illis verbis: Deſponſabo te mihi in fide, innuitur origo fidei, qvod eam homo, non ex ſe habeat, ſed à deſponſante tanqvam cauſa efficiente accipiat. In illis vero: Et cognoſces Dominum: exprimitur actus fidei formalis, nempe apprehenſio ipſa, ſeu cognitio gratiæ in Chriſto. Is enim fidei noſtæ objectum eſt atqve ille Jehova, de qvo dicitur: Et cognoſces Jehovam, non excluſo tamen Patre & Spiritu S. qvem in Chriſto poſſidemus.

(α) *Calvin. in h. l. qvod nonnulli philoſophantur, in fide, h. l. per Evangelium, ubi amplectimur gratuitas Dei promiſſiones, illud nimis argutum eſt. Ego non dubito, qvin per fidem intelligenda ſit ſtabilitas & firmitas.*

§. 9. Inter adjuncta deſponſationis referimus fœderis æternitatem Dicitur enim וארשתיך לי לעולם deſponſabo te mihi in æternum. Non deſunt, qvi hanc vocem non de ipſa æternitate, ſed longe temporis tractu intellectā volunt, à captivitate Babylonica uſq; ad Chriſtum; Sed rectius inſiſtitur propriæ & primariæ vocis ſignificationi, qva vera ſine fine duratio exprimi ut plurimum ſolet. Qvam ſententiam juvat comparatio inter fœdus prius domini cum ſervis ictum, & inter hoc pactum ſponſi cum ſponſa initum. Illud qvidem ad certam temporis menſurā durabat, hoc vero perpetuum plane & æternū eſt. Non tamen hic audimus Calvinianos, qvi æternitatem hujus fœderis male applicant ad perſeverantiam ſanctorum, ita colligendo: Chriſtꝰ cum anima fideli in æternū ſe copulavit. E. renati nec fidem amittere, nec gratiā Spiritus S. excidere poſſunt. Qvamdiu enim ſpirituale conjugium irruptum manet, tamdiu & fidem & Spiritus S. gratiam reſiduam eſſe oportet. Jam vero illud æternum eſt. E. Reſpondemus enim (1) deſponſationem illam ex parte Dei ejusq; intentione eſſe qvidem æternam; neqve enim qvicqvam ille omittit, qvo minus indiſſolubile illud vinculum perſiſtat, at vero 2) licet Chriſtus ſe in æternum ſponſæ ſuæ obſtringat, non tamen abſolute, ſed conditionate illud fit, ſub conditione fidei: *Deſponſabo te mihi in fide*, qvod ſi hoc requiſitum à parte ſponſæ ceſſet, qvid mirū ſi ipſum fœdus rumpatur. Qvemadmodum enim & in vita communi arctiſſimum matrimonii vinculum, licet usqve ad finem vitæ contrahatur, nihilominus adulterio commiſſo diſſolvitur, ita & hæc ſpiritualis unio

V. Deſponſationis adjuncta.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

unio per ſpirituale adulterium rumpi poteſt. Unde potius contra Calvinianos ex hoc loco argumentamur: Q. adulteriũ committere poſſunt, illi conjugium ſpirituale ſolvere poſſunt. Atqvi renati. E. Major firma. Minorem probat totum caput ſecundum Hoſeæ, unde textus noſter deſumptus eſt. Et porro: Q. vinculum ſpirituale rumpunt, illi fidem amittunt. Atqvi renati ſæpe &c. E. Majoris connexio ſibi conſtat, quia in fide ſponſalia myſtica contrahuntur. Minorem probo: Q. mortali peccato ſe polluunt, illi vinculum ſociale rumpunt. Atqvi ſæpe renati &c. E. Minor liqvet exemplo Davidis, Aaronis &c. pontificii itidem voce æternitatis abutuntur, inferentes, Eccleſiã viſibilem in fide errare & à Chriſto ſeparari non poſſe, cum ſit in diſſolubili nexu cum Chriſto conjuncta; ſed & illi ex his, qvæ dixi, refutari facile poſſunt. Præterqvam enim qvod de Eccleſia viſibili nihil habet textus, æternus vocatur ille nex9, non qvod ſemper ita ſit à parte noſtra, ſed qvod eſſe debeat: ut alia taceamus. Verum nos hic contra Pontificios feliciter tuemur; fœdus illud deſponſationis myſticæ cum fidelibus ictum à parte Dei omnino firmũ & ſtabile eſſe, ad qvod ſemper, ſi forte per peccata exciderimus, per pœnitentiam regreſſus detur. Non enim per pœnitentiam tanqvã *ſecundum naufragi tabulam*, ut iſti loqvuntur, novum cum Chriſto fœd9 initur, ſed idem fœdus in Baptiſmo ictum & à noſtra parte peccatis interruptum redintegratur. Dicitur enim in textu nos ſibi deſponſare in æternum. Ita inter ſcyllam & charybdim media via navigamus.

§. 10. Ad deſponſationis adjuncta nonnulli etiam referunt *cognitionem Dei*, qvæ ipſis non eſt actus formalis fidei juſticantis, ſed illius conſeqvens: intelligunt vero cognitionem practicam, ſenſum videlicet jucundiſſimum, qvi ex unione Chriſti cum fidelibus fluit, ut qvaſi in effectu cognoſcant, Deum ſibi præſentem ac propitium eſſe. Ita putant continuari deſponſationis metaphoram, ut effectus ſubjungatur: *Et cognoſces virum tuum in hac unione*, id eſt, ſenties, qvam probe tibi junctus ſit ſalvator tuus: qvæ explicatio tolerabilior tamen eſt, qvam aliorum detorſio, qvibus qvidẽ hæc cognitio etiam conſeqvens eſt unionis myſticæ, ſed ita agnitionem theoreticam intelligant h.e. notitiam fidei articulorum fundamentaliũ, qvæ demum, ut illi volunt, gratioſam Spiritus S. inhabitationem conſeqvatur. Qvaſi qvis prius fiat ſponſa Chriſti, qvam ſponſum agnoſcat,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

&fidem habeat ante fidem. Dici enim à Propheta poſt ſponſalia; tum demum cognoſces Dominum. Unde etiam hanc praxin in converſione hæreticorum inculcant, ut prius ad mores & pietatis ſtudia formentur, qvo donorum Spiritus S. participes fiant, deinde cœtera, qvæ fidem ſpectant, ſponte ſecutura. Qvæ pernitioſa eſt doctrina, omnem diſſenſum fundamentalem inter nos & adverſarios excludens & univerſalem quandã fidem nobis fingens; qvæ mera eſt ignorantia. Aut nimium fallor, aut hoc pacto ſub pietatis umbra ad ſyncretiſmum graſſamur, qvem alii per unionem dogmatum moliti ſunt. Nos vero ante notitiam articulorum primario fundamentalium deſponſationem Chriſti nullam agnoſcimus, & è noſtro textu contrarium urgemus, ubi medium deſponſationis myſticæ non bona opera eſſe dicuntur, ſed fides, eaq; non cœca, talis fides, per quam Jehovam certe cognoſcamus. Non tamen negamus hanc ipſam cognitionem eſſe augmenti majoris capacem, ut fideles magis magisqve de fide, in fidem, ad veritatem & penitiorem dogmatum intelligentiam ducantur, ut qvi lacte hactenus nutriti erant, ſolidiori cibo frui poſſint. De qvo fidei augmento ſi qvis accipiat cognitionem practicam, non repugnamus.

SECTIO II. DOGMATICA.

Sectio II. Dogmatica.

§. I. Vidimus hujus dicti ſenſum & genuinam verborum expoſitionem, placet ulterius ejuſdem ductu, Deſponſationis myſticæ actum juxta cauſas & momenta ſingula paulo altius penſitare, ſed tamen ita, ut velut in tabella omnia qvam breviſſime complectamur.

Cauſa efficiens principalis deſponſationis myſticæ.

§. 2. *Cauſa efficiens principalis deſponſationis myſticæ* Deus eſt, Pater, Filius & Spiritus S. Eſt enim hæc deſponſatio, ut ſupra indicatum, opus ad extra, adeoqve indiviſum & commune omnibus tribus divinitatis perſonis, qvarum trium, ut una eſt eſſentia, ita & *ἐνέργεια* ac operandi virtus una. Qvale fundamentum è ter repetita deſponſandi voce nonnulli petant, ſuperius 1. ſect. dictum eſt: cui non tam innitimur, qvam aliis ſcripturæ dictis, uti *unio myſtica*, cum qva ſecundum rem coincidit deſponſatio fidelium, toti Trinitati tribuitur. Qvo ipſo tamen ordinem perſonarum & appropriandi modum, aliosqve reſpectus perſonæ deſponſantis non excludimus. Etenim *ratione termini & unionis* ad Chriſtum refertur myſtica deſponſatio, qvippe qvi ad hunc actum non *efficienter* tantum, ſed & *terminative*

& mo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

& modo qvodam intimiori concurrit. Hinc Pater & Spiritus S. in
ſacris literis noſter ſponſus non vocatur, neqve nos Patris aut Spiri-
tus S. ſponſa dicimur, ſed ſolius Chriſti, (α) Dubium etiam non eſt,
qvin ſecunda divinitas perſona in noſtro textu ipſam ſimul ὁμοȣσί-
αν & conſubſtantialitatem innuat, qvæ inter ipſum hominesq; tunc
temporis adhuc futura erat, jam vero ita interceſſit, ut oſſa de oſſib9
ejus dicamur, *Eph. V. 29. Ratione principii vero & unitionis* Patri com-
petit hæc eadem actio, licet aliis verbis enunciata, *Joh. XIV. Eph. I, 11.*
22. 23. Spiritui S. vero ut totum ſanctificationis opus; ita hæc ejus
ſpecies peculiari modo & appropriative aſſerenda eſt. Unde & *ſpiri-
tualis dicitur deſponſatio*, nō tantum, qvod ſpirituali modo, non car-
nali efficiatur, ſed etiam, qvod à Spiritu S. proficiſcatur. Qvemad-
modum vero tota SS. Trinitas circa deſponſandi actum occupatur,
ita qvoqve ſola media largitur ad diſpoſationem ducentia, perque
ea in nois efficax eſt, ut nos ſibi ſponſam puram ac illibatum effor-
met. Neqve tantum efficit hæc ſponſalia, ſed & virtute verbi ac Sa-
cramentorum ſervat. Qvicqvid ergo in hoc amabili vinculo poſſi-
demus, id omne ipſi in acceptis ferendum eſt.

(α) *Vide Cant. IV, 8. Matth. IX, 15. XXV, 1. Apoc. XXI, 2. & 9.
Matth. XXII, 2. Apoc. XIX, 7.*

Cauſa meritoria deſponſationis myſticæ.

§. 3. *Cauſa meritoria deſponſationis myſticæ* Chriſtus eſt cum ſatisfa-
ctione & juſtitia ſua; qvam nobis in textu per verba: בצרק ובמשפט
ובחסר וברחמים offert. Ut enim omnia bona ſpiritualia, ita hanc
qvoq; deſponſationem nobis acqviſivit (α) velut mediator noſter jux-
ta utramqve naturam (β) & ſatisfaciens obedientia tam activa, qvam
paſſiva (γ) omnibus etiam hanc deſponſationem promeritus (δ) li-
cet illius actu ipſo nō omnes propter fidei defectum participes fiant.
Extra Chriſtum verò & in nobis nihil eſt, qvod meriti alicujus ratio-
nem ſuſtinere poſſit, non opera bona, qvantamcunqve fuerint à re-
natis profecta, (ε) multo minus naturalis liberi arbitrii vires aut gen-
tilium cultus legi naturæ conformes (ζ) imo nec fides ipſa non tan-
tum qva opus noſtrum, ſed etiam abſtractive & merito Chriſti, con-
tra diſtincte conſiderata; licet concretive cum merito Chriſti, qvod
apprehendit, ſumta ad juſtitiam amputari dicatur, *Rom. V.* Notamus
& hoc: Meritum congrui & diſpoſitionis ad gratiam deſponſandi
æqve hic exulare jubentur ac meritum condigni, (η) Et ut initium

gratiæ juſtificantis non meremur, ita nec hanc deſponſationem aut fœderis initi conſervationem ac perſeverantiam. (ϑ)

(α) *Vide Gal. IV, 5. 6. Joh. XVI, 7. Eph. II, 20. 21. IV, 15. 16.* (β) *Contra Lompard. l. 3. ſent. diſt. 19. Dion. Petav. T. 4. l. 12. c. 3. p. 160. Fr. Svartz. p. 3. th. 9. 26. art. 2. diſp. 56. ſ. 3.* (γ) *contra Piſcator. in Joh. I. v. 29. abſ. 16. VVendelin. Exerc. 35. 61. 123.* (δ) *contra Calvin. communiter.* (ε) *contra Pontif. communiter.* (ζ) *contra Andrad. alioſqve ap. Chemn. P. I. Exam. Conc. Trid. de Juſtif.* (η) *contra Durand. in 2. ſent. diſt. 27. q. 2. Tanner. T. 2. Theol. Schol. diſp. 6. q. 6. dub. 1. conf. Bellarm. l. 5. de juſtif. c. 6.* (ϑ) *contra Aug. Gibb. de Burgo in Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 24. cui affinis videtur aſſertio Helmſtadienſium qvorundam: Per bona opera conſervari fidem, qvam tamen emollit D. Muſæus in Script. Germ. contra Rheinb. p. 576.*

III. Cauſa inſtrumentalis à parte noſtri.

§. 4. Sed qvia meritum Chriſti non prodeſt, niſi applicatum ſeu apprehenſum, fides ille manus eſt, qvâ ſponſum noſtrum cum omnibus beneficiis excipimus; qvæ proinde deſponſationis myſticæ cauſa inſtrumentalis à parte noſtri dici poteſt. Expreſſa autem in noſtro textu fidei mentio fit, ut ſuperius in Sect. Exegetica probatum eſt. Et alias, ubi Chriſtus ſponſæ ſuæ meminit, illam ut fidelem ſibiq; adhærentem deſcribit. Nec eget hæc aſſertio aliis probandi ſubſidiis. Deſponſatio hæc beneficiũ Evangelicum eſt. E. fide nobis appropriatur, I. *Cor. I, 21. 2. Petr. I, 2.* fœdus eſt. E. unica fide nititur. *Rom. V. per tot.* vitam ſpiritualem infert, ut hæc eſt in fide. *Col. II, 20.* fides igitur eſt, per qvam hæc ſponſalia coaleſcunt, non vero implicita Pontificiorum fides (α) nec Calvin. illa peccatis mortalibus compoſſibilis, (β) ſed vera & ſalvifica: qvæ tamen in deſponſationem influit, non ut actio noſtra, (γ) nec ut obedientia legalis, (δ) ſed ut apprehenſio meriti Chriſti, neqve tamen, qvia eſt apprehenſio, ſed ratione rei apprehenſæ. Ut autem fide ſola inchoantur hæc ſponſalia, ita fide ſola ſervantur. Qvemadmodum enim juſtitia noſtra, qvâ juſtificamur, per bona opera nec ſervatur nec augetur; ita myſtica deſponſatio.

(α) *Contra Bellarm. l. 1. de juſtif. c. 5. & 7. Tanner. Tom. 2. diſp. 6. dub. 3. n. 56. Concil. Trid. ſeſſ. 9. can. 12.* (β) *contra Maſſon. Part. 3. c. 8. & 13. Polan l. 9. ſynt. c. 6. Rivet. T. 2. Op. p. 628. VVendelin. Exerc. 120.* (γ) *contra Arminian. Epiſc. p. 3. diſp. 7. §. 8. conf. Apol. 112. reſp. ad Exc. Leid. ſpecim. 13.* (δ) *contra Socinianos. Smal. contra Frantz. p. 102. ſeqq. &c.*

§. 5. Cum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

IV. Cauſa inſtrumentalis à parte Dei.

§.5. Cum autem fides noſtrum opus non ſit, ſed donum divinitus datum, neq; tamen etiam immediate infundatur,(α) de mediis, qvibus fides accenditur, id ſaltem notamus, *eſſe Verbum & Sacramenta*, qvæ propterea nobis cauſa inſtrumentalis deſponſationis myſticæ à parte Dei audiunt *Verbo* hanc competere virtutem probamus ex effectis aliis, per qvodcunqve enim medium regeneramur, fides in nobis accenditur, Spiritus S. confertur, illud etiam medium eſt deſponſationis myſticæ. Atqvi per verbum &c. E. Majoris connexio inde patet, qvia hæc apoteleſmata, regeneratio, juſtificatio, unio myſtica ſe invicem excipiunt, imo omnia ſimul ac in inſtanti fiunt, neq; niſi noſtro concipiendi modo, qvod ad temporis rationem diſtingvuntur. Minor è Scripturæ dictis perſpicua eſt. (β) Ubi tamen verbo notamus Spiritus S. per verbum, per qvod uno apices aut literas, ſed ſenſum intelligimus, una eademq; actione non diverſa operatur.(γ) Verbum enim externum ab interno realiter non differt, (δ) neqve tantum eſt objectum, ſed & principium effectivum fidei(ε) nec elevatur demum in actione ipſa, ſed jam gaudet (cũ ἄεργον & otioſum non ſit) virtute inſita eſſentiali & naturali, (ζ) qvæ tamen naturalis nõ eſt ex neceſſitate phyſica aut eſſentialis independenter, ſed ex ordinatione divina, quamvis ut reipſa virtutem exerat, legi audiriqve oporteat, non tamen, qvia legitur vel auditur hos affectus producit.

(α) contra Fanaticos (β) 1.Cor.IV.15. Gal.IV,19. Jac.I,18. 1.Petr. I,23. Rom.X,17. Act.X,44. (γ) Contra Calvin. l. 2. inſt. 6. 5. §. 5. Synod. Ultraject. p.293. (δ) contra Andr. Oſiandr. in getr. Nürnb. Rathſchl. *&c. Bez. P.2. reſp. ad Act. Mompelg. p.115. ſ. (ε) Maſſon. P.2. anat. c. 19. VVendel. l.1. Chriſt. Theol. prol. c. 2. p.13. Voet. vol.1. diſp. ſel. p. 2. (ζ) contra Rathman.* im Bedencken über *D. Dieter. diſp. de qvæſtionibus qvibusdam S. Scripturæ p.72.73. Movium diſc. Theol. H.2. f.2.*

§.6. *Sacramenta* eſſe cauſam inſtrumentalem deſponſationis myſticæ, non minus conſtat. Et (1) de Baptiſmo id probamus breviter: Qvocunq; medio in communionem capitis cum reliqvis membris venimus Chriſtumqve induimus & Spiritum S. accipimus, illud & medium eſt nos deſponſandi cum Chriſto. Atqvi Baptiſmo, &c. E. Majoris connexio inde firma, qvia τὸ induere Chriſtum & cætera inferunt unionem myſticam, qvæ à parte rei nil niſi ea, de qva agimus, deſponſatio eſt. Minor è dictis conſtat.(α) De *Cœna* vero: Qvocunq;

medio

medio unum corpus cum Chriſto reddimur, per illud deſponſamur Chriſto. Atqvi per cœnam &c. *1. Cor X,17.* ubi unum corpus cum Chriſto fieri infert arctiſſimum & indiſtantem unionis modum, qvâ propriè enim & indiſtanter corpus & ſangvinem Chriſti percipimus, tam propria etiam & indiſtans hæc eſt unio. (β) Notaſſe hic juvat: (1.) Baptiſmum eſſe medium, qvo fœdus primum initur & ſponſalia inchoantur, ſed cum diſcrimine. In adultis Baptismus non inchoat fidem, ſed obſignat, ſiqvidem in adultis jam per verbum fides generatur, *Eph. III.17.* Unde ſolo verbi auditu ante Baptiſmum Spiritu S. repletus erat Cornelius. *Act. X, 44.* in infantibus vero per Baptiſmum & inchoantur & obſignantur hæc Sponſalia. (2) Cœna Dominica medium eſt conſervandi myſtica ſponſalia, ſiqvidem fidem in nobis alit, fovet atq; adauget. (3) ſed hæc ordinaria media ſunt. Extraordinarie vero Deus abſqve his mediis fidem conferre poteſt, qvod fieri ſperamus in Chriſtianorum infantibus ante Baptiſmi perceptionem denatis. (γ) Deum enim ad hæc media, qvibus nos alligavit, ipſum adſtrictum non eſſe, docet exemplũ Johannis Baptiſtæ *Luc. I. 41.* (4) Hic mediata eſt deſponſatio Chriſti cum fidelibus per verbum & ſacramenta; in altera autem vita immediata erit, ubi ſponſum de facie ad faciem viſuri ſumus.

(α) Gal. III, 27.28. Tit. III, 5. 6. (β) contra Calvin. V. Conf. Helvet. A. 1566. art. 17. Chamier Panſtrat. T. 4. l. 9. de Euchar. c. 8. (γ) contra Lombard. l. 4. ſent. diſt. 1. lit. L. Thom. 3. q. 65. art. 4. Gretſer. in Coll. Ratisbon. ſeſſ. I. p. 14. Bellarm. de Bapt. Sacram. c. 4.

V. Cauſæ miniſteriales.

§. 7. Media à Deo oblata dum applicant miniſtri, cauſæ miniſteriales ſunt, & velut proxenetæ ad conciliandum cœleſtis ſponſi amorem. Talem ſe Apoſtolus deſcribit *2. Cor. XI, 2.* ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ (παρθένον ἁγνὴν) παραστῆσαι τῷ χριστῷ. Tales etiam ſe gerunt omnes fideles verbi divini præcones, annunciando verbum ſponſiqve notitiam gentibus inſtillando, hortando, monendo, & ut breviter dicam, applicando media, qvibus vinculum iſtud myſticum coaleſcit. Qvin imò qvaſi cuſtodes pudicitiæ ſunt, ne ſpiritualis caſtitas alieno amore polluatur, aut ſi forte divortium fecerit peccatis infecta anima, ut ad priorem virum reducatur. Qvem effectum etiam impii miniſtri producere poſſunt, cum verbi efficacia & virtus nec ab intentione miniſtri (α) nec dignitate ejus pendeat. (β)

(α) *Con-*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

(α)*Contra Pontif.in ſpecie Bellarm.l.1.de Sacramen. c.17.*(β)*contra Donatiſtas, Schvvenckfeld. Anabaptiſt.Vide Mentz.T.4. diſp.Marp.14.*

§.8. Sponſus idem,qvi cauſa efficiens,Chriſtus eſt,ille inter homines formoſiſſimus Pſ. XLV, 3. ſeqq. qvi uti ὑγάπησε τὴν ἐκλησίαν, ϗ ἑαυτὸν παρέδοκεν ὑπὲρ αὐτῆς. ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λυτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι. ἵνα παραγνήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον,&c.*Eph.*V,26.27. ita ſponſæ ſuæ ineffabili & myſtico modo,proprie tamen etiam juxta H. N. unitur. Ut enim & ſponſus noſter qva homo eſt, ita etiam in deſponſatione myſtica non tantum juxta divinam, ſed& humanam naturam proprie & indiſtanter cum homine fideli unitur,eiqve gratioſe in his terris (non tantum immediatione virtutis,ſed & ſuppoſiti)præſens eſt. (α)Eſt enim hæc deſponſatio apoteleſma θεανδρικὸν officii Chriſti regalis gratioſi,in qvo obtinet Canon ille Calcedonenſis:*Utraqve natura agit,qvod ſuum eſt,cum communicatione alteriꝰ, & qvæ inde fluit,præſentia alteriꝰ.* E noſtro textu poteſt vox emphatica copulandi, qvæ (1) non externam tantum χέσιν,ſed arctiſſimam & realem unionem infert,à qva (2)humana natura ut terminus deſponſationis excludenda non eſt, ſed potiſſimum reſpicienda. Provocamus ad ea,qvæ ſuperius dicta ſunt. Hic autem repetimus argumentum: Juxta qvam naturam ſponſus noſter eſt, juxta eam qvoqve indiſtanter unitur.Atqvi juxta humanam naturam.E.Accedunt&alia.Juxta qvam naturam toti Eccleſiæ præſens eſt, juxta eam & cuivis membro. Atqvi juxta humanam naturam &c. E. Minor *ex Matth.* XVIII, 19. 20. & c. XXVIII, 20.probatur. Juxta qvam naturam mundo conſpectum ſubtraxit, juxta eam ſe præſentem futurum promiſit. Atqvi juxta humanam naturam conſpectum mundo ſubtraxit. E *porrò:* Juxta qvam naturam Chriſtus per fidem habitat in cordibus noſtris, eam qvoqve nobis gratioſe & ſubſtantialiter præſens eſt. Atqvi juxta humanam naturam, per *Epheſ. III*, 17. Loquitur enim(1.)Apoſtolus de toto θεανθρώπῳ eademqve ad Patris dextram ſedente,exaltato & mediatore noſtro : Et (2) juxta qvam naturam Chriſtum fide apprehendimus, juxta eam nos inhabitat, i. e.gratioſe præſens eſt, ſed & juxta humanam naturamChriſtum fide apprehendimus.E.Minor patet ex *Joh. VI.* ubi ejus carnem ſpiritualem edere,h.e.fatentibus ipſis Calvinianis, fide juſtificante apprehendere dicimur.

VI.Materia deſponſationis & (1.) Sponſus.

(α)*Con-*

(α)*Contra Calvin.communiter, in ſpecie Wendel.l.1. Chriſt. Th.c.16. p.255.& Exercitat.Theol.p.54.55. Maſſon. p.2. Anat. c.19.f.p. 272. Kekerm.l.2. Syſt.Theol.p.319.320.*

(2.) *Sponſa.* §.9. *Sponſa eſt* Eccleſia,& qvælibet *fidelis anima Cant. I.15. IV.1. ſeqq.* depicta. Neqve tamen corpus fidelium conjunctionis myſticæ ſubjectum eſſe negatur, ſiqvidem Chriſtus totum hominem anima & corpore conſtantem diligit, *Joh.XIV*, unde & corpus Spiritus S. templum eſſe dicitur, *I.Cor.VI,19.* & (conſidera emphaſin) membra corporis Chriſti vocamur *Eph.V,30.* Subjectum ergo deſponſationis myſticæ non Eccleſia tantum viſibilis eſt,(α)ſed qvilibet fidelis homo,(β)neqve tamen qva Homo, nec qva redemptus, nec mortaliter peccans,(γ)ſed vera fide juſtificatus, adeoqve non electi tantum, ſed omnes renati, qvousqve in fidei ſtatu perſeverant, etiam πρόσκαιροι (δ)neqve adulti tantum, ſed etiam infantes, qvia credunt, deſponſationis myſticæ participes eſſe poſſunt.(ε)

(α) *Contra Becan. Manual.l.1.c.3.n.26.* (β) *nota tamen diſcrimen inter fideles V.& N.T. illis qvidem tota SS. Trinitas per fidem unita erat, adeoqve etiam* λόγος*, at Humana Natura (licet jam tum ut aſſumenda fidei objectum eſſet) ſubſtantialiter tamen præſens non erat. Sed fidelibus in N.T. hæc gloria relicta, ut totum* θεάνθρωπον *in aſſumpta carne ſibi ſimilem proprie ac indiſtanter, ſed ſingulari modo ſibi junctum habeant. Qvod diſcrimen nonnulli noſtratium ita enunciant:* ὁ λόγος ἄσαρκος *immediate cum piis unitus,* ἔνσαρκος *mediate, videlicet in carne, cum carne & per carnem. Ubi tamen illud addo: Voces immediate & mediate non eſſe ad* ἀκρίβειαν *oppoſitionis conſvetæ trahendas, ſed juxta mentem Theologorum intelligendas, ut æqvipolleant* τῷ *ſolitarie & conjunctim. Aliàs enim &* λόγος *etiamnum immediate nobis unitur, tam immediatione ſuppoſiti, qvam virtutis; imo utriusqve naturæ in Chriſto eſt eadem præſentia, non duplex, immediata altera, altera mediata, ipſius adeſſentiæ reſpectu*(γ)*contra Calvin. Wendelin. Exerc.120. Maſſon.P.3. anat. c.8. & 13. Polan. l.9. ſynt. c.6.p. 1902.* (δ)*contra Act. ſynod. Dordr. p. 767. Polan l.6. ſynt.c. 36.* (ε) *contra Pontif. in ſpecie Becan. Manual. l. 2. c. 2. contra Calvin. Chamier. T. 3. Panſtrat. l. 13. c. 10. n. 18. Wendel. Exc. 86.*

VII. Forma deſponſationis myſticæ. §.10. *Formã deſponſationis myſticæ* noſter textus una voce ארשתיך ter repetita exprimit. Qvæ infert *veram, realem & arctiſſimam unionem*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

nem divinæ & humanæ renato. Dico (1) *unionem*: Eſt enim deſponſatio, ut ita loqvar, ſpecies unionis myſticæ, qvatenus illa ad Chriſtum θεάνθρωπον refertur. Qvi inter noſtrates eam unionis myſticæ conſeqvens faciunt, vel inter unionem in actu & ſtatu diſtingunt, vel denominandi modum forte ſpectant. Unionis vocabulum non reformido cum noſtratibus Theologis, neqve etiam ſatis video, cur vera conjunctio unio dici neqveat. (2) *Veram, realem & arctiſſimam unionem dico.* Non enim hic tantum σχετική qvædam relatio inter Chriſtum & fidelem eſt, ſed arcta utriusq; copulatio, citra tamen extremorum commixtionem; ut (3.) *tam divina, qvam humana Chriſti natura* vere, proprie & indiſtanter, modo qvidem ineffabili propiori tamen ſubſtantiæ approximatione cum renatis uniatur. (4) Unde porro infero: Forma deſponſationis myſticæ non exhauritur ſola affectuum harmonia & gratioſa ſponſi in nobis operatione. Eqvidem hæc copulatio in nobis ἄεργος non eſt, ſed maxime operativa. Ubi enim Chriſtus in renatis eſt gratioſe præſens, ibi & gratioſe efficax eſt. At eadẽ hæc operatio gratioſa, ut præſentiam Chriſti generalem juxta naturam utramq; præſupponit, ita præter eam majorem utriusq; naturæ propinqvitatem importat. Ut enim generalis Dei concurſus præſentiam univerſalem comitem habet; ita & ſpecialis illa operatio ſpecialiorem præſentiam ponit. Id in noſtro textu haud obſcure inſinuat deſponſandi ſimilitudo, qvæ non mutuũ favorem tantum, ſed & majorẽ corporũ propinqvitatem & ſecuturam cohabitationem infert, qvam comparationem non refugit Scriptura, *Eph. V*, ſicut ergo conjuges arctius uniri oportet, qvam extra conjugium, ut una caro fiant: ita etiam Chriſtum cum fidelibus juxta ſubſtantiam ſuam propius conjugi credimus, ut unum corp9 myſticum conſtituiſſe dicantur. Urget hoc tertium comparationis B. Hülſ. Brev. c. XIV. Juvat etiam hanc noſtram ſententiam emphaſis verborum ὑπαρκτικῶν, qvæ cur mutabimus in mere ἐνεργητικά? ut pro illo: *Ego te mihi deſponſabo*, i. e. *arctius me ipſum tibi jungam*, ſubſtituam9. Non me ipſum, ſed dona mea tecum copulabo. Qvia potius inſiſtimus verborum proprietati, qvam magis fulciunt & alia dicta, e. g. *Joh. XIV. Veniam ad illos &c.* ubi verba iterum παρουσίαν inferunt, non tantum operationem. Qvid igitur me cogit deſerere literã, & qvæ ſubſtantialiter dicuntur, imo in mere

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

operativa convertere? Non deſunt tamen inter noſtrates, qvi majorem ſubſtantiæ divinæ ad renatos approximationem abſurdam ſtatuunt, ſed rationibus philoſophicis moti, & præcipue illa, qvantum mihi cognoſcere licuit: Præſentiam ſubſtantialem divinam nulli mutationi obnoxiam eſſe. Atqvi præſentiam gratioſam eſſe mutabilem. E. non eſſe ſubſtantialem. Ad qvod argumentum jam reſpondit B. Feuerbornius: (β) Majorem indiſtincte ſumptam negando. Non nemo tamen ex immenſitate Dei obſtaculum arceſſit ita colligendo: Ante præſentiam gratioſam inter Deum hominemqve aut diſtantia fuit aut ſecus. Si prius læditur immenſitas Dei perqvam omnibus rebus indiſtanter adeſt, ſi poſterius, uniri propius non poteſt; qvi jam indiſtanter adeſt. Unde concludit, Deum ratione ſubſtantiæ uni rei magis approximari non poſſe, qvam alteri. Sed hoc argumentum ſolvitur per inſtantiam unionis perſonalis. Nonne enim λόγος infinitus ſalva infinitate ſua carnem aſſumtam arctius ſibi univit, qvam ſanctos aut alias creaturas? E. ratione immenſitatis nihil obſtat, qvo minus Deus juxta ſubſtantiam propius creaturæ uni, qvam alteri jungatur. Qvam inſtantiam *Summe Rev. Dn. D. Hannekenius, Præceptor meus perpetuo obſervandus*, potiſſimum inculcare ſolebat, ad qvod etiam nihil reſpondet Theologus qvidam celeberrimus, licet alias eodem fundamento noſtram ſententiam impugnet. Qvod ſi dicas te capere non poſſe, qvomodo qvi immenſus eſt, propiore fiat & qvi inſtanter adfuit, arctiori modo præſens fiat, fatebor & ego ignorantiam meam, qvæ tamen non magis etiam præſentiam Dei generalem capit. Interim dabimus illud verborum proprietati, dabimus etiam fidelium ſolatio & prærogativæ, ut fieri poſſe exiſtimemus, cujus modum ignoramus.

(α) *Contra Calvinianos, qvi nimis leviter de unione fidelium cum Chriſto ſentiunt, ut contra Weigeliani ac Fanatici hanc unionem nimium extendunt. Ita autem Alting. Expl. Catech. p. 327. Unio noſtra cum Chriſto eſt tanqvam membrorum cum capite, & palmitum cum vite, caput non eſt intra membra, nec vitis intra palmites, ſed ſitu differunt, nexu autem conveniente in unum corpus copulantur.* (β) *T. 5. diſp. Marp. XXIV. p. 373. conf. Feurb. ſect. 2. κενωσιγρ. c. 6. n. 5. p. 143. & ſeqq. Hülſem.* in Calixtiniſchen Gewiſſens-Wurm/ *c. 8. Magnif. Dn. D. Calov. Syſt. T. X. art. 5. qvæſt. 5. contra Calixt. in append. de duabus qvæſt. aliosqve.*

§. 11. Ut

§. 11. Ut vero deſponſatio myſtica majorem ſubſtantiæ Chriſti propinqvitatem ad ſubſtantiam fidelium involvit, ita tamen mutationem eſſentialem aut perſonalem non infert, ut Chriſtus & fideles vel unam eſſentiam conſtituant, vel in unam perſonam coaleſcant, qvemadmodum Fanatici volunt, interqve eos VVeigelius (α) Hanc enim VVeigelii mentem fuiſſe neſcio quo pacto nonnulli in dubium vocent, cum publica ſcripta hominis abſurdi doctrinā ſatis ſuperq; prodant. Qvod portentum licet refutationem nō mereatur, ſuppeditat tamen & hic noſter textꝰ unum alterumve argumentum.

Deſponſat. Myſt. mutationem eſſentialem aut perſonalem non ponit.

(1.) Q. in deſponſatione myſtica nihilominus ut ſponſus & ſponſa differunt, illi eſſentialiter aut perſonaliter non ſunt uniti. Atqvi Chriſtus & fideles in deſponſatione myſtica nihilominus ut ſponſus & ſponſa differunt. E. (2) Q. nobis amiſſibile eſt, Id nobis eſſentiale non eſt. Atqvi unio Chriſti cum fidelibꝰ amiſſibilis eſt, E. eſſentialis nō eſt.

(α) *Dial. de Chriſtian. Cap. 1. V. & part. 1. poſt. p. 214. qvæ tamen an ejus mens ſit, dubitat Calixtus. At Weigelium proxime accedunt novi Fanatiti Hoburgus, Amersbach, aliiqve eorum ſocii ab integris miniſteriis refutati. Lutheri verba in Cap. 6. Johannis in hac materia licet prima fronte duriora videantur, ex antecedentibus tamen & conſeqventibus ſatis commode exponuntur.*

§. 12. E dictis patet, qvid ſentiendum ſit de iſta phraſi, ſi qvis propter unionem Chriſti cum fidelibus dicere velit: *Ego ſum Chriſtus.* VVeigelianis ea locutio arridet, qvæ jam olim in Auguſtino de Romæ Archiepiſcopo Nazeno damnata eſt. (α) Eadē Luthero impingebatur à Conrado Veltera in Colloqvio Ratisbonenſi, ſed non ſine crimine falſi. (β) Nam qvas addidit vir divinus, cautelæ ſenſum plane alium gignunt, qvam volebant Pontificii, eumqve à ſuſpicione heterodoxias plane immunem præſtant. Et nuper ejusmodi phraſis à Theologo qvodam celeberrimo defendi cœpta, ab alio vero impugnata, ubi tamen gratulamur orthodoxiæ, qvod utrinqve obtrudatur nemini, ab altera vero parte tantū emolliatur. In qvo ut reprehendi non poteſt, qvi Lutheri phraſin commode explicandam ſuſcipit, ita facilius aſſenſum inveniet, dum paradoxon eſſe affirmat. Et certe paradoxon eſt, qvod ut ſollicite foveatur cauſam nullam video. Neq; etiam ſatis intelligo; qvid ſolatii inde emergat, ut nonnullis putatur. Certe non carent ſolatio hæc ſcripturæ dicta: Chriſtus in me habitat, Chriſtus ſe

de phraſi: Ego ſum Chriſtus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2

mecum deſponſavit, etiamſi cum Johanne cætero qvin profiteamur: *Non ſum Chriſtus.* Qvi hic fundamentum unionis myſticæ urgent, non ſatis commode procedunt. Alias enim & dici poſſet: Ego ſum Pater. Ego ſum Spiritus S. Cum Pater & Spiritus S. non minus cum anima fideli, qvam Chriſtus uniantur. Eqvidem de Chriſto ſpeciale eſt, qvod enunciat Paulus *Eph. V. 30. Eſſe nos membra corporis ejus ex carne ejus & oſſibꝯ ejus*, qvæ tamen verba alteram propoſitionem nondum inferunt, nec æq; dura ſunt (ut illis videtur) ac ſi dicas: *Ego ſum Chriſtus.* Nam & cum proprie dicam de Eva, eſſe eam de carne Adami, nunqvam tamen dico: *Eva eſt Adam.* Sed manum de tabula.

(α) *Vid. Carantz. in ſumm. Concil.* (β) *Vid. Relat. de Colloqv. Ratisb. Heilbrunn. Edit. p. 93.*

VIII. Finis. §. 13. *Finis deſponſationis myſticæ* eſt certa fidelium perſvaſio de gratioſa Dei aſſiſtentia & propenſiſſima voluntate, tum obſignatio beneficiorum à Chriſto partorum, itemq; firma futuræ gloriæ cum ſponſo participandæ fiducia, Rom. VIII, 10. 11. ſeq. Joh. V, 24. 27. 28.

IX. Effectus. §. 14. *Effectus deſponſationis myſticæ* eſt largiſſimæ dotis communio. Ut enim alias unionem veram ſeqvitur communicatio; ita & cœleſtis ſponſi cum ſponſa conjunctionem mutua qvædam κοινωνία excipit, ut & fideles ſibi ea, qvæ Chriſto propria ſunt, adſcribant, & viciſſim Salvator ea, qvæ fidelium ſunt, ſibi tribuat. In noſtro textu juſtitiam, uti vidimus, in dotem offert, qvo uno vocabulo omnia beneficia nobis imputata exprimuntur. Ubi enim juſtitia & remiſſio peccatorum eſt, ibi eſt & vita & ſalus æterna. Alibi autem Scriptura fuſius & per partes enumerat bona dotalia, qvorum in deſponſatione cũ Chriſto participes reddimur, unde Glorioſæ prædicationes emergunt, ut dicamur cum Chriſto crucifixi (α) mortui & ſepulti (β) reſuſcitati (γ) vivi, (δ) filiationis participes. (ε) imo ex aſſe hæredes ſcripti (ζ) ex qva hæreditâte communio regni, ſacerdotii, gloriæ & cæleſtis gaudii poſſeſſio redundat. (η)

(α) *Gal. II, 19. Rom. VI, 7. Phil. III, 10.* (β) *Rom. VI, 2. 5. Col. II, 20.* (γ) *Col. III, 1. Eph. II, 5. Rom. VI, 5.* (δ) *Rom. VI, 8. Gal. II, 20.* (ε) *Joh. I, 12. Rom. VIII, 14. 15. 2. Cor. VI, 18. Gal. IV, 6. 7. 1. Joh. III, 1.* (ζ) *Rom. VIII, 17. Gal. IV. 7.* (η) *2. Tim. II, 12. 1. Pet. II, 9. Rom. VIII, 17. 1. Pet. IV, 13.*

X. Definitio. §. 15. Ex iis, qvæ dicta ſunt, facile eſt eruere hanc *definitionem*: Deſponſatio myſtica eſt actꝯ gratioſæ præſentiæ divinæ, qvo ſe ſalvator

cum

cum credentibus per fidem nexu arctiſſimo, ſed tamen impermixtibili copulat, ad perpetuum ſvaviſſimumqve amorem, bonorum omnium communionem, & futuræ gloriæ in nuptiis agni hæreditatem.

§.16. *Adjuncta deſponſationis* varia ex analogia & materia unionis efferri poſſent, nos vero inſtituti ratio terminis arctioribꝰ conſtringit. Tria tamen, qvorum in textu mentio fit, reperimus, (1) Hanc deſponſationem eſſe ſenſu ſpirituali junctiſſimam conf. *Hebr. VI.* (2) Per peccata proæretica rumpi à renatis, ſed tamen, (3) ſi reſipiſcat homo, redintegrari poſſe. (β) *XI. Adjuncta.*

(α) Contra Calvinianos communiter, in ſpecie contra Polan. l.9. ſynt. c.6. Maſſon. P.3. anat. c.8. & 13. Wendelin Exerc. 120. (β) *contra Novatianos &c.*

SECTIO III. PRACTICA.

Tu vero ſiſte mentē BENIGNE LECTOR & meditare Salvatoris tui connubia. Magnum eſt dicente Paulo hujus deſponſationis myſterium, ubi Deus ipſe ſponſus eſt. Procul eſte impuriores flammæ, voluptatibus innutritæ mentes, hic nos flamma cœleſtior & innocuꝰ amor urit. Has fœdas ſine fœdio cogitemus, ſed pie, ſed ſcripturæ covenienter. Exulet, qvicqvid præter eam vel fingit ratio vel ſuggerit fanatica perſvaſio. Dignitatem ſpiritualem contemplari fas eſt, ſed ſine virium arrogantia; gloriari licet de cœleſti vinculo, ſed ſine operum fiducia. Qvid enim tanto connubio dignum, & qvam ſponſo dotem afferre poſſumus miſeri mortales? Nihil eſt in nobis, qvod placeat, præter qvod ipſe dedit. Qvod noſtrum eſt, deformitas, imperfectio, imo peccatum eſt. Nobis pulchritudinis opinio; qvi æqve ac Epiſcopus Læadicenſis nudi miſeri ac abjecti ſumus in oculis Dei. At ille ſvaviſſimus animæ noſtræ procus ſeipſum tradidit, ut ſponſam ſibi nitidam absqve rugis & maculis efformaret. *Sectio practica. Uſus didacticus. Apoc. III. Eph. V, 27.*

Cape hanc dignitatem tuam fidelis anima, cœleſtis illa copula eſt, qva conſtricta teneris. Platonis qvidem illa ſententia eſt: Θεὸς δὲ ἀνθρώπῳ οὐ μίγνυται. At enim novimus præſentem nobis Deum, & ſalvatorem noſtrū ſvaviſſimo nexu nobiſcum junctum ſentimꝰ. Non invidemus Eſtheræ ſuperba Ahaſveri connubia, ille amor eſt, ubi ſponſus Rex Regum & Dominus dominantium audit. Hæc eſt Chriſtianorum felicitas, & major qvidem illa, qvam ut cogitando, nedum dicendo aſſeqvi poſſimꝰ, Deus ille ſponſus eſt, *qvid non ſperemus* *Uſus paræneticus. Sympoſ. p. 203.*

mus

mus amantes? Benignus eſt, & qvæ vota implere nollet? amantiſſimus hominum eſt & qvi ſponſæ ſuæ poterit oblivìſci fidem nobis æterni vinculi dedit, eam ergo non fallet, aut ſponſæ repudium mittat. Quin
2.Tim. I, 12. potius certo cum Paulo perſvaſi eſſe poſſumus, fore, ut nobis hoc qvoqve depoſitum noſtrum uſqve ad noviſſimum diem cuſtodiat.

Sed idem illud errorem tibi incutiat, ſecure peccator, qvod ſola-
Uſus paræneticus. tium afferre poſſet. Deus eſt, cui jungeris. Cave ergo, non patitur amor iſte rivalem. Zelotypus eſt Deus noſter ruptiqve foederis acerbiſſimus vindex. Luêre nefas Aaronis filii, cum ignem alienum ſacrario inferrent, qvid tibi reliqvum eſſe cenſes, ſi alieno igne ſanctiſſimum nexum conſpurcaris? Væ nobis, ſi divortium fecerit Redemptor, id eſt, à gratia, ſalute & vita bonisqve omnibus excluſum eſſe. Cavebimus ergo divina gratia adjuti; neſcit & thorus noſter alieni amoris conſortia. Bonum vobis erit adhærere Domino, nec prius qvicqvam aut antiqvius, qvam ut ipſi amorem omnem, & qvicqvid in nobis virium eſt, ſoli emancipemus. Nunquam mundus veniet in hujus vinculi ſocietatem, nunqvam amorem ſibi noſtrum ex-
Rom. XII, 2. pugnabat. Jactat pompam πολλὴν φαντασίαν, nobis illud Pauli ob oculos verſabitur: *μὴ συσχηματίζεσθαι τῷ αἰῶνι τȣ́τῳ.* Objiciat voluptates ſuas carnisqve illecebras, & qvicqvid eſt in ſinu terræ deliciarum, nos qvidem cum Dema non rapiet in ſui amorem, ſollicitet
Gen. XXXIX 9. in amplexus ſuos, nobis cum Joſepho conſtitutum erit: Qvomodo hoc facerem, & in Deum peccarem: Ita nemo nos ſeparabit à dilectione ſponſi noſtri *Rom. VIII*, uſqve dum nuptias agni celebremus, *Apoc. III*, ubi ſponſalia hic inchoata interminabiliconnubio ſancientur. Tu JESU juva propoſitum, & qvæ inchoaſti in nobis ſponſalia, irrupta ſerva; Sic nos verè

Felices ter & amplius
Qvos divina tenet copula, nec malis
Divulſus qværimonii
Suprema citius ſolvet amor die.

(o)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-149 4° 1109 Copy no. 2